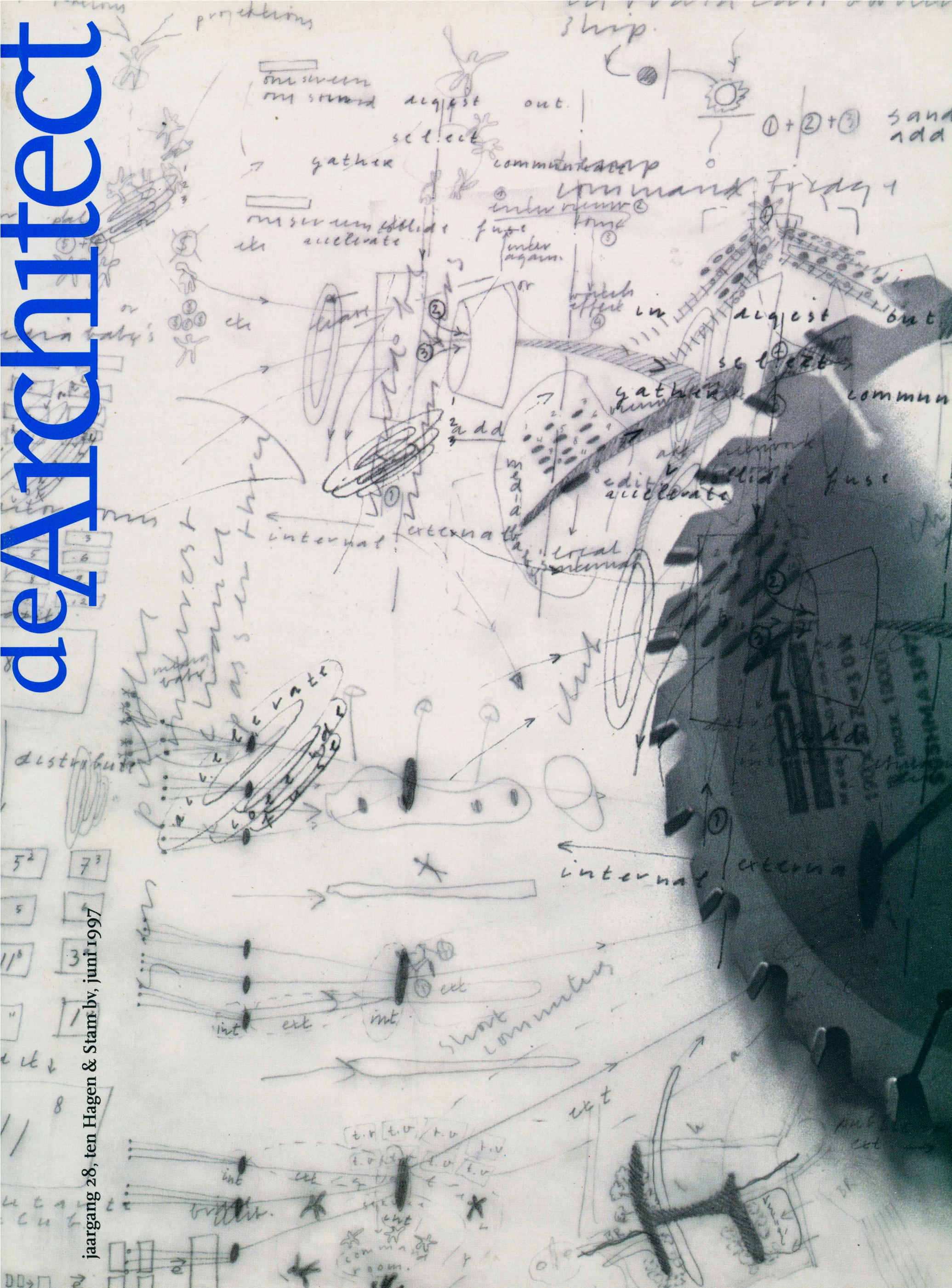
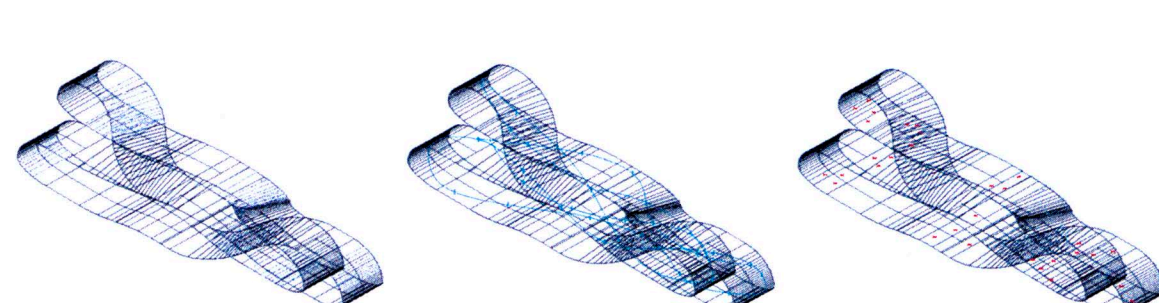


ingang 36, ten Hagen & Stamby, juni 1997



Reductioneel 29

30 de Architect, juni 1997



Virtuele ruimte verrijkt architectuur

In een onverwacht hoog tempo ontstaan momenteel virtuele ruimtes, waar een groeiend aandeel van de wereldbevolking vanuit kantoor of huis toegang toe heeft. Met het op de markt komen van steeds kleinere, geavanceerde, draagbare elektronische apparaten is het binnenkort mogelijk om vanaf ieder straathoek te communiceren in cyberspace. Dit vormt een steeds aantrekkelijker substituuat voor de meer traditionele communicatiemiddelen. Ten onrechte wordt er vaak nog vanuit gegaan, dat deze virtuele ruimtes, vanwege hun toegankelijkheid en hun overdaad aan verbindingsmogelijkheden, de fysieke stedelijke ruimtes zullen vervangen, met als uiteindelijk resultaat de 'verdwijning van de stad'. De virtuele ruimte is immers tegelijkertijd publiek forum, bibliotheek, shopping mall en beurs. Via de elektronische snelweg kunnen deze worden bezocht zonder gebonden te zijn aan een traditionele ruimte. Het is echter onwaarschijnlijk dat de stad geheel zal oplossen of tot stof zal wederkeren. Evenmin is het erg waarschijnlijk dat onze lichamen zullen verdwijnen of dat we onverschillig zullen komen te staan ten opzichte van onze directe leefomgeving. De behoefte aan goed ontworpen en ingerichte ruimtes blijft bestaan, zij het dat ze opnieuw gedefinieerd en aan de nieuwe sociale samenhangen aangepast moeten worden. De vraag is vooral wat in het proces van virtualisering nu precies gebeurt met stad en architectuur. Door de interactie tussen virtuele en fysieke ruimte ontstaan er op uiteenlopende schaalniveaus nieuwe uitdagende ontwerpgevallen. Minstens zo belangrijk is dat de virtuele wereld en ruimte andere ontwerpstrategieën genereren en nodig maken.

Nieuwe ontwerpgevallen

Wanneer de woonhuizen in toenemende mate gebruikt worden voor werk, opleiding en vermaak, dan zullen ze aangepast moeten worden. De elektronisch gekoppelde activiteiten die in het huis worden geconcentreerd zullen extra ruimte nodig hebben. Bovendien vereisen de plekken die voor deze activiteiten nodig zijn, nieuwe afscheidingen en differentiaties. De onderverdeling van openbare en private ruimte wordt niet alleen met behulp van visuele en akoestische afscherming bereikt, maar ook door de verbinding van input- en output kanalen. Ten gevolge van de ontwikkeling van de virtuele stad zal het idee van buurten opnieuw overdacht moeten worden. Elektronisch geregeld thuiswerk zal in grote mate het pendelen naar binnenstedelijke lokaties vervangen. De voorsteden – de voormalige slaapsteden – zullen ook overdag bevolkt raken,

43 de Architect, juni 1997

Soft Urbanism Grensvlakken van publiek, media en stad SHEE INV is een samenwerkingsproject van Elisabeth Sikiaridi en Frans Vogelaar. De werking van de massamedia kan volgens hen worden benut om de communicatieve functies van de stad te versterken. Zij ontwikkelen een hybride netwerkruimte, die de kenmerken van de stedelijke en de mediale ruimte verenigt. Daartoe wordt de stad London verrijkt met Media Babies. Dit zijn openbare, stedelijke, lokale eenheden waarmee informatie verspreid en ontvangen kan worden.



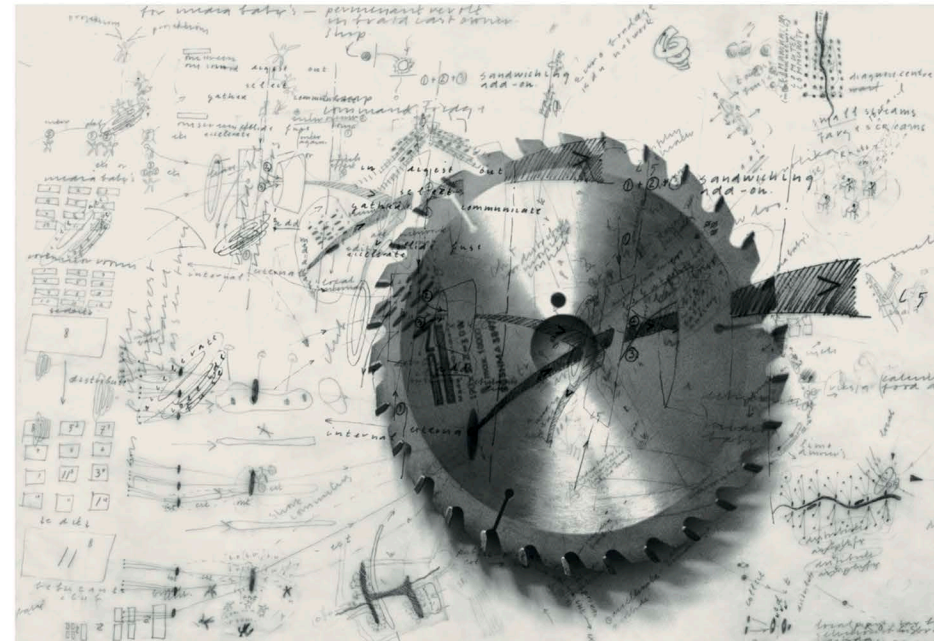
Elisabeth Sikiaridi en Frans Vogelaar

“Onder het plaveisel (dat komt tot op het strand) lopen fiberglas kabels.”

De openbare stedelijke ruimte en de 'ruimte' van de communicatienetwerken worden gewoonlijk gezien als kaders voor sociale interactie, die met elkaar concurreren of elkaar uitsluiten. De traditionele functies van de stedelijke buitenruimte worden overgenomen door telecommunicatienetwerken. De in- en output van de kanalen hiervan worden steeds meer in de private binnenruimtes gesitueerd. Architecten en stedenbouwkundigen hebben de neiging deze ontwikkelingen blindelings af te wijzen. De kanalen die de elektronische media bieden worden genegeerd of ontkennd, omdat de mediaruimte de openbare ruimte lijkt te laten verdwijnen. Aan de andere kant koesteren de aanhangers van cyberspace allerlei simplistische verwachtingen, die voortuilen op de verplaatsing van de stedelijke functies naar de 'soft cities' van morgen. Deze 'softe' steden worden meestal geschilderd democratisch te zijn. Volgens ons worden ze in toenemende mate uitsluitend van karakter. De openbare ruimte implokeert, niet alleen in de stedelijke componenten, maar ook in de media. Op de agenda staat de privatisering van de ruimtes die toebehoren aan de elektronische massamedia. Op dit keerpunt, op de drempel van het tijdperk waarin de wereld (markt) gedomineerd wordt door software giganten, is er echter nog volop gelegenheid een meer publieke dimensie in de communicatie omgevingen tot stand te brengen. De kloof tussen de exclusieve immateriële mediawerelden (internet, televisie, enzovoort) en de uitdijende gefragmenteerde voorsteden wordt steeds groter. De polarisatie tussen de globale en de lokale ruimte neemt sterk toe. Iedere strategie die gericht is op de versterking van de betekenis van de openbare ruimte, moet zich derhalve inlaten met een samensmelting van de mediaruimte met de stedelijke ruimte. De producten van deze verbinenissen tussen stedelijke en medianetwerken zijn bstaards: ambivalente

Openbare interfaces
Om het globale mediabereik te verbinden met de lokale stedelijke inhoud en plaats, stellen we een hybride architectuur voor met communicatieruimtes die een nieuwe openbare, analogo-digitaal infrastructuur vormen. Deze 'interfaces' op het grensvlak van publiek, media en stad zijn publiek toegankelijke interfaces tussen de globale mediaruimte en de lokale stedelijke plek. In dit project, Media Babies genoemd, ontwikkelen we een alternatief scenario voor de wisselwerking tussen de massamedia, waarmee de functie van de publieke stedelijke ruimte kan worden versterkt. Dit scenario benadrukt de rol van het publiek in een steeds verder geprivatiseerde samenleving en het valt het vacuüm op, dat bestaat tussen het lokale en het globale. Het ontwikkelt een hybride stedelijke netwerkruimte, een samensmelting van de mediaruimte met de stedelijke ruimte. De producten van deze verbinenissen tussen stedelijke en medianetwerken zijn bstaards: ambivalente

Soft Urbanism van SHEE Inv 43



linksonder: Soft Urbanism: strategieën van zelf-organisatie.
links: Gehapde ruimte van het project: communicatieve ruimte / stedelijke ruimte / proces ruimte / strategische ruimte.

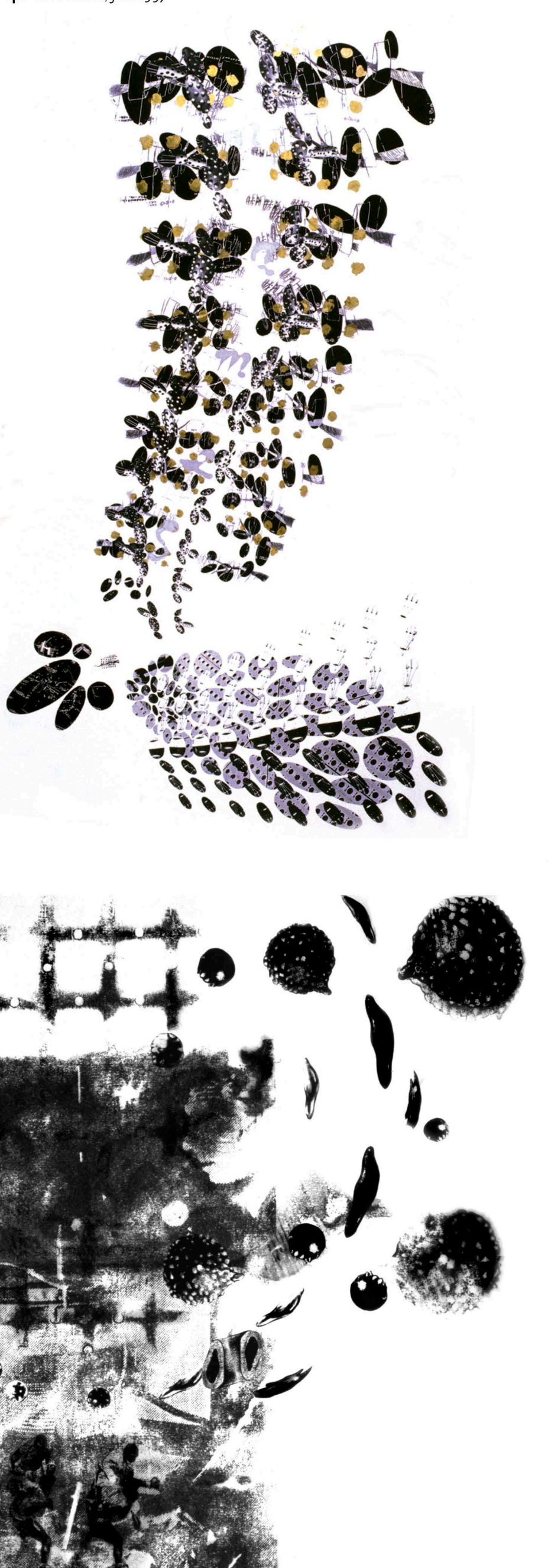
44 de Architect, juni 1997

ruimtes die tegelijkertijd analogo en digitaal zijn, virtueel en materieel, lokaal en globaal, tactiel en abstract. SHEE INV vertegenwoordigt een interdisciplinair veld, waarin de dynamische interactie tussen stedenbouw, de ruimte van de massamedia en de communicatienetwerken wordt geëxploreerd. De 'softe' stedenbouw die zich bezighoudt met de 'softe' aspecten van de stad, begeert zich niet alleen op het gebied van de infrastructuur, maar neemt ook de bijbehorende concepten en paradigma's over. Door te voorzien in netwerken creëert de 'softe' stedenbouw nieuwe mogelijkheden en kaders voor zichzelf organiserende processen.

Een hybride, analogo-digitaal infrastructuur

In het project Media Babies worden de stedelijke spanningen en de structuur van London geëxploreerd. Bovendien worden strategieën ontworpen en aspecten ervan nader toegelicht. Het project omvat specialities over stedelijke transformatieprocessen en economische strategieën. Hierbij wordt de werkhypothese getoetst aan de bijzonderheden van een specifieke stedelijke situatie. Het creëert een programmatisch kader voor de ontwikkeling van architectonische instrumenten waarmee deze hybride, analogo-digitaal ruimtes kunnen worden getraceerd en geïdentificeerd. Iedere Media Baby is een lokale publieke interface. Dit instrument verleent het publiek het medium televisie te exploiteren. Het maximaliseert de potentiële spontaniteit ervan door de verbedding van het publiek te knippen. De naam Media Baby staat voor de Kernen van communicatie (omgevingen) alomede voor de digitale buurthuizen (hybride, analogo-digitaal omgevingen) van waaruit de Media Babies zullen uitzenden. Meer dan 128 buurthuizen zullen over de uiddijende voorsteden van London worden gedistribueerd en door middel van een 13000 netwerk onderling met elkaar worden verbonden. Op hun beurt worden zij de acht Bruggehoofden die aan de Themis zijn gelegen, met een continue stroom (non) gebeurtenissen. De Media Baby in het buurthuis bestaat uit een ontvangsteide, twee introductieruimtes, een debataantal, een verbindingsplatform en een koreguleerder. De ontvangsteide is het gebied waar het publiek de zendactiviteiten kan inspecteren van acht andere Media Babies en een Bruggehoofd. Door middel van interactieve technologie kan het publiek participeren in deze uitzendingen. Daarnaast bestaat de mogelijkheid directe contacten te leggen en zo kleinere netwerken te creëren binnen het grote netwerk van interfaces tussen publiek, media en stad. Een Bruggehoofd overbrugt de kloof tussen de programma's met een lokale verspreiding en die welke een groter publiek verdienen. Het vormt de kern van een noord-zuid verbinding waardoor acht Media Babies aan beide zijden van de rivier met elkaar zijn verbonden. De Bruggehoofden zijn vijfde en uitgegebeide versies van de Media Babies. Ze leveren de ruimte voor openbare gebeurtenissen op een stedelijke schaal. Tot de aanvullende voorzieningen behoort het selectieplatform waarop het selectieriteriaal plaatsvindt. Door gebruik te maken van de ruimere zendfaciliteiten die beschikbaar zijn op het Bruggehoofd, worden de geselecteerde programma's ervaren en geschikt gemaakt voor een massagebehoor. Het Bruggehoofd moet ook een brug slaan naar de programmatische gebeurtenissen die verbonden zijn met de plek waar de club gesitueerd is. Het Bruggehoofd van Hangerford functioneert bijvoorbeeld op bepaalde dagen (en nachten) als een debataantal in relatie met het nabijgelegen Waterloo Station (verbinding met het Continent). Met de op grote schaal verspreide chipknip waarmee 'zendtijd' voor iedereen beschikbaar komt, kan je programma's produceren en uitzenden. Daarnaast kun je hier een boodschap overnemen door deze extra zendtijd te geven. In de Media Baby in je eigen buurt zal je de noodzakelijke faciliteiten aantreffen waarmee je je eigen programma kunt maken. Ook kun je hier je programma afsluiten als het uitgezonden wordt. Je kunt ook boodschappen versenden door ze extra zendtijd te geven met behulp van de speciale chipknip. Als een boodschap aan kracht wint, wordt de kans groter dat ze een veel groter publiek bereikt, meer Media Babies, een bruggehoofd, de stad of het gehele land, Europa en de rest van de wereld. Zandrecht komt in de plaats van stene recht. Wanneer je je programma hebt geproduceerd, is een directe breeddeling gegarandeerd. Ga dan naar het verbindingsplatform en kijk welke reacties jouw programma oproepen heeft in het netwerk. Op het platform krijg je een vijf-dimensionaal overzicht van de levenscyclus, de vreugde en de nabijheid van je boodschap.

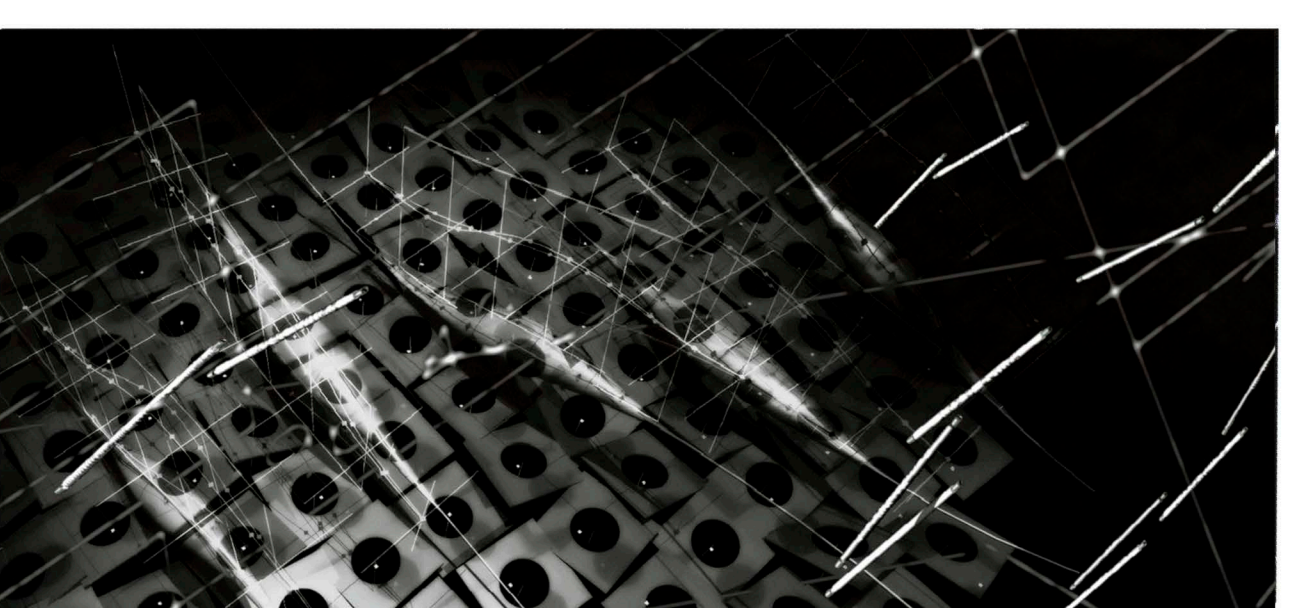
46 de Architect, juni 1997



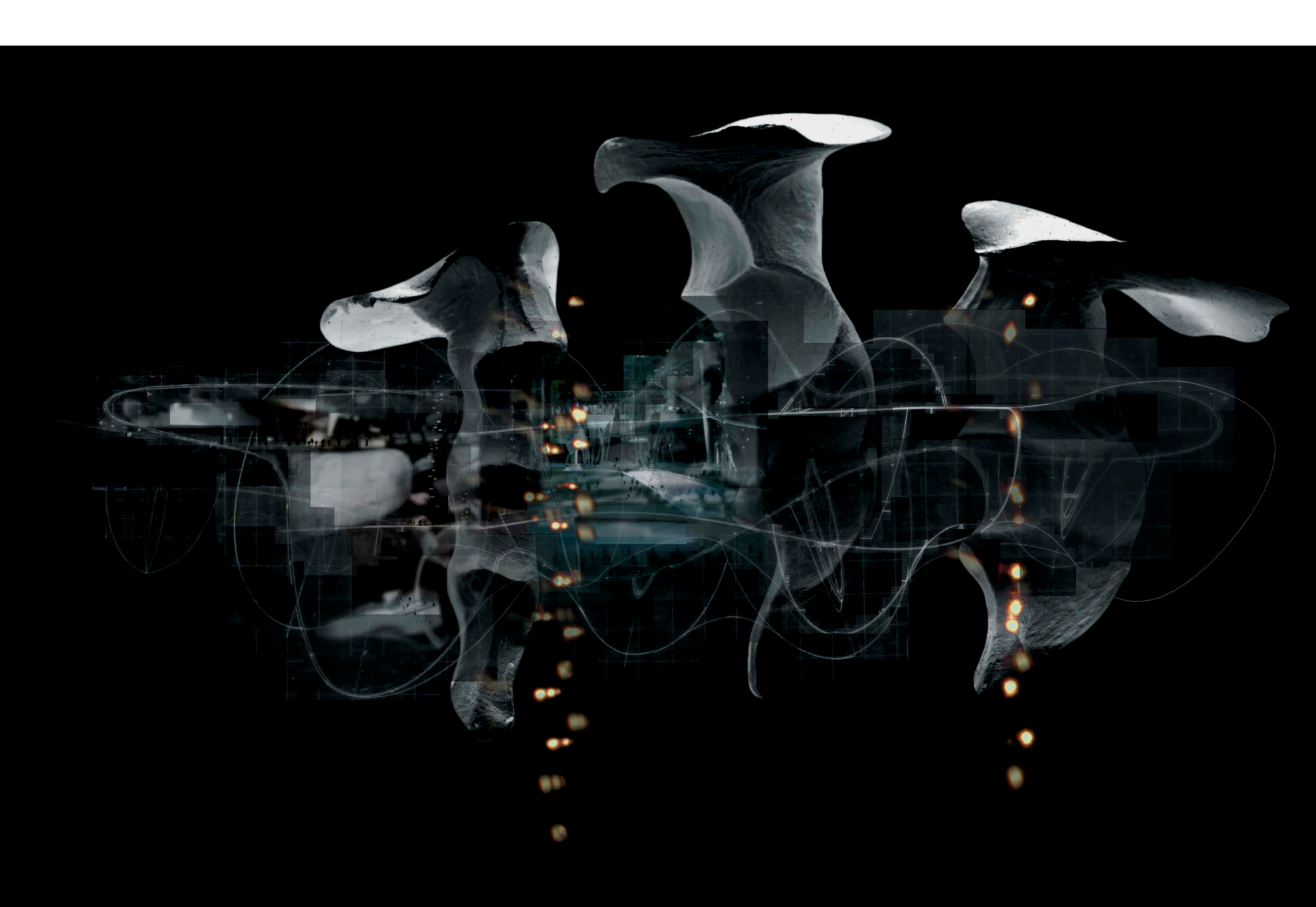
links: De architectuur van de hybride ruimte.
linksboven: Programmatische benadering: participatie versus observatie.
rechtsonder: Bruggehoofd: hybride ruimte ten behoeve van gebeurtenissen boven de Themis.
rechtsonder: Stedelijke structuur van het netwerk, London.

Softe stedenbouw

Architectuur houdt zich bezig met het definiëren en materialiseren van de ruimtes ten behoeve van sociale interactie. Het ontwerp van de relatie tussen het fysieke en het digitale publieke domein vormt steeds meer een uitdaging. Het heeft betrekking op een onderzoek naar de relaties tussen de 'softe' stad en haar beperkte materiële tegendeel, de leefomgeving, op het speuleren over de interfaces tussen de 'virtuele' en de materiële (stedelijke) wereld en op het ontwerpen van hybride (analogo-digitaal) communicatienimms. Softe stedenbouw houdt zich bezig met de informatie- en communicatieprocessen in de openbare ruimte, met de softe aspecten die de stedelijke agglomeraties modifiëren. Deze onzichtbare netwerken opereren als attractoren, transformeren de traditionele stedelijke structuur, snijden door het stedelijke weefsel heen en vragen om interfaces. Softe stedenbouw interverteert in het domein van de infrastructuur. Tegelijkertijd neemt ze het concept ervan over en volgt ze het paradigma ervan. Door het veld van sociale interactie uit te breiden en nieuwe paden voor de stedelijke ontwikkeling bloot te leggen, staat ze garant voor een inherent flexibele benadering. Softe stedenbouw vat de stad op als een organische eenheid, als de 'probleem letters van de netwerk'. Softe stedenbouw houdt zich derhalve bezig met het vormgeven, het inschrijven of het bepalen van stedelijke plekken, maar met het scheppen van kaders waarmee een grotere verbondenheid aan onvoorspelbare ontwikkelingen mogelijk wordt gemaakt en ontgroeit. De hedendaagse stedenbouw zit gevangen in het dilemma dat ze de droom probeert te realiseren van de almacht van de planning, maar tegelijk haar machteloosheid tegenover de krachten van de markt moet accepteren. Dit leidt aan de ene kant tot het modernistische geloof in wetenschappelijke methoden, waarmee stedelijke fenomenen kunnen worden vastgelegd en geïnterpreteerd, en aan de andere kant tot neoliberaale positieve welke ruim baan geven aan de belangen van privatisering en de dynamiek van de markt als de enige legitieme determinant van de stedelijke ontwikkeling zien. Tegenover de gevolgen van beide posities ontwikkelt softe stedenbouw een alternatieve strategie, waarmee opnieuw programmatische specialities over het publieke domein in de stedenbouw worden geïdentificeerd. Deze interventies hebben niets te maken met controle en determinatie, maar hebben betrekking op de uitbreiding van de infrastructuur en de framewerken voor processen van zelf-organisatie. 'Softe' strategieën zijn strategieën 'van-ondersop'. Ze leggen niet – zoals in een benadering 'van-bovenaf' – eerst het globale resultaat van de interactie vast en daarna de noodzakelijke relaties tussen de elementen waarmee deze interactie tot stand komt. Voor een reeks onafhankelijke elementen worden eenvoudige regels ontwikkeld. Wat uit de interactie tussen deze elementen ontstaat is onvoorspelbaar. Overeenkomstig biologische modellen dienen deze velden, waarop lokale krachten op elkaar inwerken, als een reservoer voor de selectieprocessen die nodig zijn voor stedelijke transformaties. Met behulp van deze methode wordt de bestaande werkelijkheid geëxploreerd, zodat de mogelijkheden ervan blootgelegd worden en creatieve versnellingen afgedwongen worden. Ze zal sporen achterlaten en paden creëren die nu nog onbekend zijn. Het gaat hierbij om schiedelen en verandering, maar niet om de controle van de richting ervan. De processen (Babies) zullen verschillende omgevingen infecteren door ze aan te passen, te muteren en te transformeren.



boven: Procesruimte
linksonder: Strategieën van zelf-organisatie
links: Buurthuizen en Media Babies



PROJECT SOFT URBANISM
SHEE Inv: Frans Vogelaar, Elisabeth Sikiaridi
Meda-makers Esther Middelberger, Achim Bode
OnderzoekingsART COOP GmbH, Berlin (Jörg Jacobs, Dirk Lieschring)